

Tungjatjeta

Bonjour!

?

What?

Kuidas
Läheb?

HEI!

Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus Kaarinassa

God
dag!

Adiós!

مرحبا

你好

سلام

NASILSIN?

SISÄLLYS

	Sivu
1. SAATTEEKSI	1
2. KIELI- JA KULTTUURITIE TOINEN VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS	2
2.1. Äidinkielen merkitys ja tukeminen	5
2.2. Kieli- ja kulttuuritietoinen oppimisympäristö	9
2.3. Katsomukset osana kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta	11
3. SUOMI TOISENA KIELENÄ OPETUS	11
3.1. Monikielisyyden merkitys ja monikielisyyttä tukeva pedagogiikka	14
3.2. Menetelmävinkejä opetuksen tueksi	16
4. LÄHTEET	20
Liitteet	21
• Ruoka-alusta	
• Haluan tehdä...	
• Haluan tehdä...	
• Päiväkoti	
• Junaleikki	
• Pienet toiminnanohjaustaulut (3 sanaa)	
• Aamupiiri	
• Retki metsään (retken ennakointi)	
• Lauluhetki	
• Huoneen taulu	

1. SAATTEEKSI

Tämä on Kaarinan kaupungin kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen käsikirja, joka korvaa *Kassu Kyyhkyn*, aikaisemman Kaarinan kaupungin S2-opetussuunnitelman. *Kassu Kyyhkyn* lento tuli tiensä päähän uusien varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien myötä. Tämä käsikirja on päivitetty 7.5.2019 varhaiskasvatuslain (2015), esiopetuksen (2014) ja varhaiskasvatussuunnitelman (2016) perusteiden ja kuntatasoisen suunnitelmien mukaisesti.

Käsikirjassa tuodaan esille monipuolisesti uusia käsitteitä ja näkökulmia kieli- ja kulttuuritietoiseen varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen, joissa kielet, kulttuurit, uskonnot ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kokonaisuutta. Lasten kielelliset lähtökohdat otetaan aina huomioon. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tutustutaan lapsiryhmässä tai lähiympäristössä läsnä oleviin kieliin ja kulttuureihin, oli ne sitten suomen kieli, ruotsin kieli, viittomakieli tai joku muu kieli. Käsikirja on haluttu pitää mahdollisimman käytännön läheisenä, jotta sitä voidaan käyttää kasvattajien työkirjana, ja sitä voidaan hyödyntää mm. eri yksiköiden työilloissa, tiimipalavereissa ja koulutustilaisuuksissa. Käsikirja on tarkoitettu yhteiseksi koko Kaarinan kaupungin varhaiskasvatukselle.

Käsikirjan loppuun on koottu, esimerkinomaisesti kuvatukimateriaalia, joiden avulla voi osallistaa monikielisiä lapsia arjen eri tilanteissa. Kuvatuki havainnollistaa ja rytmittää lausetasoista puhetta ja auttaa ymmärtämään asioita arjen eri tilanteissa. Apuna on käytetty Boardmaker- ohjelmaa ja papunetin kuvatyökalua.

Kaarínassa 15.5.2019

*Merja Tuuttila ja Pia Töykkälä
Varhaiskasvatuksen erityisopettajat*

2. KIELI- JA KULTTUURITIE TOINEN VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS

Kielitietoisuus, kuten myös monikielisyys ja monilukutaito, mainitaan käsitteinä ensimmäistä kertaa uusissa varhaiskasvatussuunnitelman (2016) ja esiopetussuunnitelman perusteissa (2015). Kielitietoisuus nähdään laajana käsitteenä, johon sisältyy mm. kielellisen tiedon ja monikielisyyden näkökulmat, ja sitä käsitellään osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria. Yhä useammilla lapsilla on useita kotikieliä ja muita heille tuttuja kieliä, joita he käyttävät arjessa. Monikielisten lasten kanssa työskentelevien tulee ottaa selvää lasten kielellisistä resursseista, sen sijaan että huomio ja huoli keskittyvät suomen kielen taitoon tai että puhuttaisiin kielitaidottomista lapsista. Vähäinen suomen kielen taito ei ole kielellinen erityisvaikeus. Lasten vaihtelevat kielelliset taustat ja valmiudet tulisi nähdä yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kielitietoisuuden kasvatukseen ajatellaan kuuluvan vain esimerkiksi S2-opettajille, nykyään vasu ohjaa jokaista kasvattajaa ymmärtämään oman roolinsa monikielisyyttä arvostavan ympäristön luomisessa ja ylläpitämisessä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteetin rakentumisessa, että yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Tiimeissä on hyvä sopia alkuun tietyille käsitteille omat sanat, joita koko tiimi käyttää, kuten esimerkiksi onko käsiin; hanskat, sormikkaat, lapaset, tumput tai kintaat. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti, lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin. Lapsella on perusoikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista, sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmista sekä asettua toisen asemaan¹.

¹ Vasu 2016, s. 30

Ryhmän lasten kanssa pohditaan kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin sekä kulttuurisiin tapoihin, perinteisiin, tottumuksiin että juhliin liittyviä kysymyksiä. Näin yhdessä luodaan pohjaa lasten oman maailmankuvan rakentumiselle.

Kielen oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa lasten ja kasvattajien kesken. Lapsi oppii toisen kielen omaksumalla kieltä muilta lapsilta ja aikuisilta lapselle merkityksellisissä ja mielekkäissä tilanteissa. Lisäksi kasvattajan on opetettava toista kieltä systemaattisesti ja tavoitteellisesti lapsen lähtökohdista käsin. Kielitietoinen asenne palvelee jokaista: auttaa havainnoimaan, jäsentämään ja jäljittelemään kielen käyttöä, ajattelemaan uusista näkökulmista sekä tarkastelemaan vakiintuneitakin toiminta- ja ajattelutapoja kriittisesti.²

Kulttuuritietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus tukevat lapsen kulttuuri-identiteettien rakentumista tarjoamalla kokemuksia, tietoja ja taitoja eri kulttuuriperinnoistä. Kulttuuritietoisella kasvattajalla on taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky pohtia omia arvojaan ja asenteitaan. Hän myös tiedostaa uskontojen merkityksen osana kulttuuria ja toimii kulttuuri- ja katsomussensitiivisesti. Seuraava kaavio selventää, miten kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa toimitaan³.

² Mustonen & Honko 2018, s.141

³ Vantaa 2018, s.12

KIELITIETOISESSA VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

- Tunnistetaan kielen keskeinen merkitys oppimisessa, opetuksessa, arvioinnissa ja kaikessa toiminnassa.
- Arvostetaan kaikkia lasten käyttämiä kieliä.
- Eri kielet näkyvät oppimisympäristössä luontevasti.
- Tunnistetaan eri kieliin kohdistuvia asenteita ja keskustellaan niistä.
- Annetaan mahdollisuus lasten omien kielellisten resurssien monipuoliseen käyttöön.

KIELITIETOINEN KASVATTAJA

- Ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä, oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja osallisuudessa.
- Ymmärtää oman äidinkielen merkityksen toista kieltä opeteltaessa.
- Keskustelee oman äidinkielen tai –kielten sekä toisen kielen kehittymisen vaiheista huoltajien kanssa.
- On tietoinen omasta tavastaan käyttää kieltä.
- Rakentaa vuorovaikutusta, joka takaa kaikkien lasten osallisuuden.
- Opettaa kuhunkin toimintaan liittyvää sanastoa.

KULTTUURITIETOISESSA VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

- Edistetään kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteistä näkymistä osana lapsiryhmän arkea ja juhlaa.
- Tuetaan lapsen kulttuuri-identiteettien rakentamista tarjoamalla kokemuksia, tietoa ja taitoja eri kulttuuriperinnoistä esim. leikkien, ruokailuhetkien ja juhlien avulla.
- Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurien ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista.
- Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää, että hän pystyy ilmaisemaan itseään ja ymmärtämään muita.
- Tuetaan lasta myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.
- Rohkaistaan lasta tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin.
- Toimitaan mallina lapsille erilaisten ihmisten myönteisessä kohtaamisessa.
- Kuunnellaan, tunnustetaan ja ymmärretään eri näkemyksiä sekä pohditaan omia arvoja ja asenteita.

Kaavio: Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus ja esiopetus⁴:

⁴ <http://edu.fi/download/186995> Kielitietoinen opetus verkko.pdf

Kasvattajan ammattitaitoon kuuluu kulttuurinen osaaminen, joka sisältää myös katsomuskasvatuksen. Kasvattaja on mallina sille, miten uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan. Varhaiskasvatuksen esimiehillä on tärkeä rooli oman yksikkönsä arvo- ja asenneilmapiirin kehittämisessä Työyhteisön yhteiset keskustelut ja pohdinnat selkeyttävät toimintaperiaatteita, auttavat toiminnan suunnittelussa ja rakentavat yhteistä toimintakulttuuria⁵.

2.1. Äidinkielen merkitys ja tukeminen

Kielen sosiaalinen ja psykologinen merkitys on kiistaton. Kieleen ja vuorovaikutukseen pohjautuvat oppiminen ja kulttuuriin kasvaminen. Kieli on käytännön toiminnan väline, mutta myös esimerkiksi huumorin lähde, ja se kertoo kielen käyttäjän yhteiskunnallisesta asemasta. Tämän lisäksi kielen tehtäviin kuuluu identiteetin tuottaminen; kieli kiinnittää puhujan perheeseensä ja muiden saman kielisten yhteyteen. Kieli on ihmisyyteen muovaava, ja se on kehittynyt pitkän ajan kuluessa ja muuttuu jatkuvasti⁶.

Äidinkieli voidaan määritellä eri tavoin; kriteerinä voidaan pitää oppimisjärjestystä, taitoa, määrää ja identiteettiä. **Oppimisjärjestyskriteerillä** äidinkieltä voi olla haasteellinen määritellä, sillä perheessä voidaan puhua kolmea eri kieltä yhtä aikaisesti ja yhtä taidokkaasti, jolloin voi olla vaikea määritellä minkä kielen lapsi on oppinut ensimmäisenä. **Taitokriteerillä** määritettynä äidinkieli tarkoittaa sitä, kuinka paljon lapsi osaa kieltä. Täydellistä kielitaitoa ei ole olemassakaan, vaan kielitaito on äidinkielen omainen taito, joka koostuu erilaisista alakohtaisista sanastoista. Äidinkieltä voidaan arvioida myös **määräkriteerillä**, eli kuinka paljon lapsi käyttää mitään kieltä. Onko varhaiskasvatuksessa käytettävä aika suurempi kuin kotona käytetty aika: mikä kieli on määrällisesti eniten käytetty? **Identiteettikriteerin** näkökulmasta jokaisella on oikeus määritellä oma äidinkieli tai omat äidinkielet, joka tarkoittaa sitä, että mihin ihminen itse identifioituu. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa koti määrittää lapsen äidinkielen tai äidinkielet⁷. Lapsen äidinkielen tai äidinkielen osaamisesta ja kehittymisestä keskustellaan huoltajien kanssa lapsen

⁵ Vantaa 2018, s. 27

⁶ Hakamo 2011, s.10 - 11

⁷ Alisaari 2018, Monikielisyyden tukeminen –luento

varhaiskasvatuksen ja/ tai esiopetuksen oppimissuunnitelmakeskusteluissa ja yhteiset toimintatavat kirjataan lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmaan.

Vanhempien kanssa käytävissä keskusteluissa huomioidaan perheen kieli- ja kulttuuritausta sekä kokemukset lähtömaasta ja tarvittaessa käytetään tulkkeja apuna. Tulkki on molempien osapuolien oikeus, ja perheelle on hyvä ilmoittaa etukäteen tulkin paikallaolosta keskustelussa. Tulkkia varatessa on hyvä varmistaa vanhemmilta tarkkaan kieli tai mahdollinen kielen murre. Tulkkina ei tule käyttää perheen lapsia tai sukulaisia. Kun asioit tulkin kanssa, kohdistu puheesi ja katseesi asiakkaaseen, ei tulkkiin!

Miten toimin tehdessäni tulkkitilausta:

- Selvitä kieli / murre
- Tulkkauspäivämäärä ja tulkkauksen kesto (varaa noin kaksinkertainen aika yksikieliseen keskusteluun verrattuna)
- Ilmoita asiakkaan nimi
- Tilaaja ja tulkkauspaikka
- Kerro, keskustelun aihepiiri esim. aloituskeskustelu, koulun aloitus, vasu- tai esiopetuskeskustelu, jne.

Perheille tulee antaa riittävästi tietoa äidinkielen merkityksestä, sillä vastuu oman lapsen äidinkielen säilyttämisestä ja kehittämisestä on perheillä. Perhe voi itse päättää, miten monikielisyys ja kulttuuritausta otetaan huomioon varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa; esimerkiksi lapsi joka on syntynyt Suomessa ja jonka perheessä puhutaan kahta tai kolmea kieltä, perhe päättää mikä kielistä on lapsen äidinkieli ja miten muita kieliä tuetaan lapsen elämässä. Tätä seikkaa tulee pohtia varsinkin silloin, kun maahanmuuttajataustien vanhempien lapsi on syntynyt Suomessa ja vanhemmatkin ovat käyneet koulunsa Suomessa, niin lapsella ei välttämättä ole kosketuspintaa isovanhempien kotimaahan konkreettisesti. Lapsen huoltajien kanssa pohditaan keinoja lapsen oman äidinkielen tukemiseen kotona. Keskusteluissa korostetaan vuorovaikutuksen merkitystä kielen oppimiseen⁸.

⁸ Vantaa 2018, s. 14 - 15

Huoltajille kerrotaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen katsomuskasvatuksen tavoitteista ja yleissivistävästä merkityksestä. Lisäksi keskusteluissa on hyvä käydä läpi perheen oman kulttuurin, katsomuksen ja uskonnon tapoja, perinteitä ja juhlia, sekä mikä merkitys niillä on perheelle. Perheiden omaa asiantuntijuutta käytetään hyödyksi ja apuna eri kulttuureihin tutustuttaessa⁹. Perheeltä voi esimerkiksi kysyä, haluavatko he tulla esittelemään/kertomaan omasta lähtömaastaan erilaisia kulttuurisia tapoja, esineitä, vaatteita, musiikkia, satuja tai esimerkiksi tuoda maisemia omasta ruokakulttuuristaan.

Kaavio: Miten vanhemmat voivat tukea lapsen äidin kielen kehittymistä¹⁰

⁹ Vantaa 2018, s.8

¹⁰ Vantaa 2018, s.16

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) todetaan, että lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Lapsella tulee olla mahdollisuus kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Kielien tulee olla luontevasti läsnä varhaiskasvatuksen jokapäiväisessä toiminnassa. Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa eri kielet näkyvät oppimisympäristössä luontevasti siten, että lasten ja heidän huoltajiensa kielitaitoa hyödynnetään sekä tehdään konkreettisia kielitekoja¹¹.

Kasvattaja opettaa leikeissä tarvittavan kielen. Hän osallistuu leikkeihin, nimeää lelut ja sanoittaa leikin tapahtumia. Kasvattaja auttaa kielenoppijaa pääsemään leikkeihin mukaan ja auttaa ymmärtämään, mistä leikissä on kysymys. Kasvattaja tuo uutta sanastoa tuttuun leikkiin monipuolisella tavalla; esimerkiksi kuvat, esineet, tabletti. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa voidaan tukea lapsen äidinkieltä ja vahvistaa kulttuuri-identiteettiä eri tavoin, esimerkiksi seuraavilla toimilla:

- Kuukauden kieli; tervehdykset ja viikonpäivät
- Satuhetket omalla äidinkielellä (vanhemmat, isovanhemmat, sisarukset)
- Eri kulttuurien ja uskontojen juhlat ja perinteet
- Esineet, kirjat, kartat ja liput eri maista
- Ryhmässä kielenurkkaus, jossa on esillä esimerkiksi ryhmässä käytetyt kielet kirjojen, musiikin, kirjoitetun tekstin, lippujen ja karttojen avulla. Kielenurkkaus palvelee sekä vanhempia että lapsia.
- Ohjatun leikin avulla tutustumista eri maihin ja kulttuureihin
- Kielenkehityksen reissuvihko
- Leikki saman kielisten lasten kanssa
- Kirjastojen eri kieliset satutunnit
- Musiikki ja sadut eri kielillä
- Työntekijöiden kielitaidon hyödyntäminen
 - Kulttuuritulkkina muille työntekijöille
 - Yhteinen äidinkieli yhdessä toimittaessa
 - Eri kielten hyödyntäminen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arjessa

¹¹ Vantaa 2018, s. 10 - 11

- Tuki varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen aloitusvaiheessa ¹²
- Annetaan kotiin ennakkoon sanalistoja teemoista ja asioista, joita varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tullaan käsittelemään: lapsi voi kotona harjoitella ilmaisuja omalla kielellään

Kysymyksiä pohdittavaksi:

- Miten huoltajat toivovat, että perheen kieli ja kulttuuri näkyvät varhaiskasvatuksen toiminnassa ja oppimisympäristössä?
- Miten varmistatte, että yksikössänne näkyy kiinnostus lasten omia äidinkieliä ja kulttuureja kohtaan?
- Mitkä ovat yksiköllenne hyvät käytännöt lasten omien äidinkielen ja kulttuurien tukemisessa?
- Miten kasvattaja voi vaikuttaa asennoitumiseen eri kieliä ja kulttuureja kohtaan?
- Sallitaanko lasten käyttää omaa kieltään varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa? Rohkaistaanko lapsia oman kielen käyttöön? Miten?
- Lapset leikkivät junaradalla; miten tuot siihen kielen?

2.2. *Kieli- ja kulttuuritietoinen oppimisympäristö*

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen ¹³.

Psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö muodostuu lasten keskinäisistä sekä lasten ja kasvatustajien välisistä vuorovaikutussuhteista. Osallisuus muodostuu kokemuksesta ryhmään kuulumisesta ja mahdollisuudesta tuoda esille omia ajatuksiaan ja toiveitaan. Tutustuminen eri kulttuureihin, kieliin, katsomuksiin ja uskontoihin avartaa maailmankatsomusta ja luo hyväksyvän ilmapiiirin. Varhaiskasvatuksessa lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja

¹² Vantaa 2018, s. 17

¹³ Vasu 2016, s.31, Esiops 2014, s. 23

omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Kiinnostus ja arvostus perheen äidinkieltä, kulttuuria ja uskontoa tai muuta katsomusta kohtaan vahvistaa lapsen itsetuntoa¹⁴.

Kuvien käyttö oppimisympäristössä auttaa lasta toimimaan ja osallistumaan sekä tukee suomen kielen ymmärtämistä ja oppimista. Struktuurit ja päivittäiset toistot luovat lapselle turvallisuutta ja tehostavat suomen kielen taidon kehittymistä. Kuvat tuovat lapselle käsitystä päivän kulusta ja toiminnasta sekä auttavat ohjeiden ymmärtämisessä ja valintojen tekemisessä. Lisäksi kuvat auttavat lasta kertomaan ajatuksistaan ja toiveistaan sekä kuvaamaan päivän tapahtumia. Erilaiset esineet, valokuvat, piirroskuvat, tunnekuvat, kuvakartat, symbolit ja nopean piirtämisen tekniikka sekä tabletin hyödyntäminen jäsentävät päivittäistä toimintaa ja mahdollistavat lapsen osallisuuden. Varhaiskasvatukseen hankitaan leikkivälineistöön erinäköisiä nukkeja, legohahmoja ja roolivaatteita¹⁵.

Lapsella tulee olla mahdollisuus samaistua sekä omaan että suomalaiseen kulttuuriin ja arvostaa näitä molempia. Varhaiskasvatuksessa keskustellaan eri kulttuurien ja uskontojen tärkeistä juhlista, pukeutumisesta, ruuasta, kielistä ja musiikista. Nämä kulttuurien näkyvät elementit ovat tarpeeksi selkeitä ja konkreettisia pienille lapsille. Oman kulttuurin näkyminen vahvistaa lapsen tietoutta omista juuristaan ja auttaa häntä näkemään oman yhteisönsä myönteisessä valossa¹⁶.

Kysymyksiä pohdittavaksi:

- Miten huomioitte eri kielten ja kulttuurien näkyvyyden fyysisessä oppimisympäristössä?
- Miten suunnittelette ja toteutatte ohjatun leikin, jossa näkyvät eri kielet ja kulttuurit?
- Miltä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kielimaailma näyttää esimerkiksi käytävillä?
- Miten kielitietoisuus ja monilukutaito on kirjattu vasuun ja esiopetussuunnitelmaan? Miten suunnitelmat huomioivat eri kieli ja kulttuuritaustat?

¹⁴ Vantaa 2018, s. 25

¹⁵ Vantaa 2018, s. 25-26

¹⁶ Vantaa 2018, s. 26

2.3. *Katsomukset osana kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta*

Katsomuskasvatus on yläkäsite, joka pitää sisällään niin uskonnolliset kuin uskonnottomat katsomukset. Katsomuskasvatuksessa tutustumisen kohteena on lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan muiden katsomusten rinnalla. Mikäli lapsi ei osallistu varhaiskasvatuksen katsomuksellisiin ja uskonnollisiin tilaisuuksiin tai retkiin, kasvattaja suunnittelee pedagogisesti suunniteltua korvaavaa toimintaa. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä¹⁷.

Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lasten katsomuksiin ja kulttuureihin niin arjessa kuin juhlassa. Juhlat antavat hyvän mahdollisuuden tutustua suomalaisiin ja muiden maiden kulttuuriin ja katsomuksellisiin tapoihin. Näin autetaan lasta ymmärtämään ja kunnioittamaan erilaisia perinteitä ja samalla lapsen oma identiteetti vahvistuu ja hänen toiminnallinen kulttuurinen ja katsomuksellinen osaaminen kehittyy¹⁸. Juhlien yhteydessä lapsille opetetaan katsomuksiin ja uskontoihin liittyviä käsitteitä ja sanastoa. Lasten kanssa voidaan laatia esimerkiksi yhteinen juhlakalenteri niistä uskonnoista, joita ryhmässä on läsnä.

3. *SUOMI TOISENA KIELENÄ OPETUS*

Suomi toisena kielenä opetuksen tehtävänä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on kehittää lapsen suomen kielen taitoa kielen eri osa-alueilla, joita ovat vuorovaikutustaidot, kielen ymmärtämisen taidot, puheen tuottamisen taito, kielen käyttötaidot, kielellinen muisti ja sanavarasto sekä kielitietoisuus. Tavoitteena on, että lapsi ymmärtää ja tulee ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa, sekä omaksuu mahdollisimman hyvän kielitaidon. Tiimeissä on hyvä pohtia, miten kielen opetus toistuu arjen eri perustilanteissa; onko se pelkkää perushoitoa vai onko niillä lisäksi jokin pedagoginen tavoite ja auttaako lasta aikuisen ohjaava vai valvova rooli?

¹⁷ Esiops 2016, s. 35

¹⁸ Vantaa 2018, s. 27

KIELEN KEHITYKSEN KESKEISET OSA-ALUEET VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

VUOROVAIKUTUSTAITOT	KIELEN YMMÄRTÄMISEN TAITOT	PUHEEN TUOTTAMISEN TAITOT	KIELEN KÄYTTÖTAIDOT	KIELELLINEN MUISTI JA SANAVARASTO	KIELITIETOISUUS
<ul style="list-style-type: none"> Lapsen kyky ilmaista itseään Lapsen kyky ymmärtää muita Tulevatko kaikki lapsen vuorovaikutusaloitteet huomioiduksi? 	<ul style="list-style-type: none"> Tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla Kuvat, selkeä puhe, yksi ohje kerralla, lyhyet lauseet Eleet, ilmeet, äänenpainon muutokset, havainnollistavat esineet 	<ul style="list-style-type: none"> Seurataan ja havainnointia hyödynnetään opetuksessa Rohkaise lasta puhumaan erilaisista tilanteista, erilaisissa tilanteissa, (esim. keittäjä, siistiä, muu henkilöä) Kannusta ja osallista lasta oma-aloitteellisuuteen 	<ul style="list-style-type: none"> Kasvattajien kieli opetustilanteiden mukaisesti; sanasto kytkeytyy toimintaan ja on kontekstisidonnaista, (esim. lääkärileikissä harjoitellaan kehonosia) Tarjota kokemuksia sosiaalisista tilanteista; miten aikuinen puhuu aikuiselle, miten aikuinen puhuu lapselle, miten aikuinen puhuu lapsiryhmälle, 	<ul style="list-style-type: none"> Käytä monipuolista, kielellistä ilmaisu Lorut, lauluileikit, kielellä leikittely, nimeäminen, kuvaavien sanojen käyttö Lukeminen ja tarinoiden kerronta antavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tarinoiden merkityksiä sekä tarjoavat uusia käsitteitä asiayhteyksissä 	<ul style="list-style-type: none"> Lähimpäristön eri kielten havainnointi Kasvattajan tehtävänä herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä lukemista että kirjoittamista kohtaan Suuntaa huomio kielen merkityksistä kielen muotoihin, rakenteisiin kuten äänneisiin, tavuihin ja sanoihin Rohkaise lasta kirjoittamaan ja lukemaan leikisti Kannusta lasta itse tuottamaan satuja, loruja, tarinoita ja näytelmiä Kasvattajan tulee havainnoida ja dokumentoida lasten tuotoksia ja käyttää puheen rinnalla visuaalisia, auditiivisia ja audivisuaalisia viestejä.

KEHITTÄVÄT KIELELLISET IDENTITEETIT

- Lapsen käsitys itsestään, millainen kielenkäyttäjä hän on
- Vuorovaikutuksen tukeminen erittäin tärkeää

Kaavio: Kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

S2-opetuksen lähtökohtana on kielitaidon havainnointi. On tärkeää tietää lapsen sen hetkinen osaamisen taso ymmärtämisen, tuottamisen, sanavaraston ja kertovan puheen suhteen. Pienikin osaaminen on osaamista. Mieti, missä tilanteissa lapsi selviää itsenäisesti ja mihin asioihin tarvitsee apua. Suunnittelussa on huomioitava, miten mahdollisestaan rauha kuulemiselle; onko tilanne kuin ”rautatieasemalla” vai riittävän rauhallinen, jotta lapsella on mahdollisuus kuulla sanat ja äänteet oikein.

Pedagoginen vastuu kaikissa tilanteissa on kasvattajalla. Lapsi oppii suomen kieltä ollessa yhdessä suomea puhuvien lasten ja kasvattajien kanssa ohjatussa toiminnassa ja leikkitilanteissa. Ei ole tarkoituksen mukaista, että S2-lapset eristetään omiksi pienryhmiksi. Kielen opetus tapahtuu muiden lasten läsnä ollessa, jossa S2-lapset saavat hyvää kielellistä mallia suomea taitavammin puhuvilta lapsilta. Lapsi tarvitsee S2-opetusta, joka nivoutuu kaikkiin varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen sisältöihin ja toimintaan lapsilähtöisesti ja leikin omaisesti. Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, tarpeet ja kielitaidon taso ohjaavat S2-opetuksen suunnittelua ja toteutusta. Kiireetön ja kannustava ilmapiiri herättää kiinnostuksen kielen oppimista kohtaan ja rohkaisee lasta käyttämään kieltä. Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on.

Kielen opettamisessa huomio kannattaa kiinnittää verbien opettamiseen, jolloin asiat opetetaan toisiinsa kytkeytyvinä kokonaisuuksina yksittäisten sanalistojen sijaan. Kasvattaja huolehtii siitä, että ryhmässä toteutetaan S2-opetusta säännöllisesti sekä varhaiskasvatuksen- että esiopetus-suunnitelman mukaisesti. Lisäksi hän pitää huolta, että kielelliset asiat ja lapsen sen hetkinen suomen kielen osaaminen kirjataan lapsen vasuun tai lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan S2-osioon. Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan suomen kielen oppimista tukevat tavoitteet, sisällöt, toimintatavat ja pedagogiset ratkaisut kohtaan 4.2. tavoitteet pedagogiselle toiminnalle, 4.3 toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi ja 4.4. mahdolliset muut kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät tuen tarpeet sekä tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja sovitut järjestelyt.

Kaavio: Suomi toisena kielenä opetuksen lähtökohdat ja suunnittelu.

3.1. Monikielisyyden merkitys ja monikielisyyttä tukeva pedagogiikka

Monikielisen lapsen kielenoppiminen on hyvin dynaaminen ilmiö, joka etenee sykleissä ja vaiheissa. Kielillä on usein tietynlainen arvojärjestys: yksi kielistä saattaa olla vahvempi kuin joku muu ja joitakin kieliä saatetaan käyttää vain tietyissä konteksteissa. Kielet voivat kuitenkin muuttaa arvojärjestystään, mikäli lapsen tai perheen ympäristössä tapahtuu muutoksia. Kasvattajan tulee huomioida, että monikielisen lapsen eri kielet ovat rinnakkaisia, ja ne eivät kilpaile keskenään. Monikielisen lapsen opetuksessa tulee huomioida eri kielten eheyttäminen, sanasto ja käsitteet. Monikielisen lapsen haasteena voivat olla esimerkiksi suppeampi sanavarasto kussakin kielessä, ja sanojen haku muistista voi olla hitaampaa kuin yksikielisellä lapsella. Lapsen monikielisyys on sosiaalinen pääoma, jossa ongelmanratkaisukyky, luovuus, joustava ajattelu ja kulttuuri-osaaminen kehittyvät. Kielitaito – tai oikeastaan –taidot – voivat olla hyvin erilaisia eri kielissä tai kielenkäytön alueilla, esimerkiksi suullisesti ja kirjallisesti. Yhä useampi kansalainen tai yhteisö on monikielinen, jolloin kielitaidon taso ja kokemus eri kulttuureista vaihtelee. Monikielisydestä vallitsee yleisesti kapea käsitys, johon liittyy esimerkiksi ajatus kielenosaamisesta lapsuudesta asti. Moninaiset kielet ovat osa vuorovaikutusta, jolloin syntyy käsitys ns. joustavasta kielestä.

Monikielisillä voimavaroilla lapset osoittavat kuulumista tiettyihin ryhmiin tai erottautumista jostain toisista ryhmistä; esimerkiksi suomalaiset tai englannin kieliset. Kielivalinnoilla toisaalta myös osoitetaan valtasuhteita, leikitellään ja välitetään tietoa. Monikieliset lapset ovat kielen valinnoissaan useasti aktiivisia, taitavia, herkkiä ja luovia. Monikielisessä ympäristössä lapsi tietoisesti ja tiedostamatta valitsee arvoja, joiden pohjalta hän alkaa rakentaa omaa identiteettiään. Kielitietoinen pedagogiikka merkitsee erilaisten elämäntapojen hyväksyntää, erilaisten näkökulmien arvostamista sekä lasten kielenkäytön laajentamista, mikä tarkoittaa jo olemassa olevan (kotona käytetyt kielet) mutta myös kehittymässä olevan kielen tukemista (suomen kieli). Monikielisessä pedagogiikassa eri kieliä käytetään tietoisesti lomittain, sisältöihin ja toimintoihin integroiden ja taitotavoitteiden mukaisesti. Monikielisellä vuorovaikutuksella huomioidaan lasten erilaiset tarinat ja identiteetit, ja kukin lapsi saa hyödyntää koko osaamistaan ja ymmärrystään.¹⁹

¹⁹ Mustonen & Honko 2018, s.120-121, 129

Käytännössä monikielisyttä voidaan tukea monin eri tavoin, vaikka kasvattajat eivät itse osaisi kaikkia lapsen osaamia kieliä. Positiivinen asennoituminen ja tilan salliminen kaikille kielille on tärkeää. Monikielisuuden huomioiminen lähtee liikkeelle arjen pienistä asioista: satuja eri kielillä, sanastoa eri kielillä, kiinnostuksen osoittaminen, leikit ja pelit omilla kielillä.

Pohdittavaksi:

- Nähdäänkö lapsen monikielisyys resurssina vai taakkana?
- Saavatko lapset ja huoltajat tietoa monikielisuuden merkityksestä?
- Miten kasvattaja voi vaikuttaa (omaan, tiimin, työyhteisön) asennoitumiseen eri kieliä ja kulttuureja kohtaan?
- Miten käytätte kuvia S2-opetuksen tukena?
- Miten tuotte uutta opittavaa eri kielitaidon tasoilla oleville lapsille?

3.2. Menetelmävinkejä opetuksen tueksi

S2-lapsen opetuksessa on hyvä käyttää monipuolisia ja moniaistisia opetusmenetelmiä. Seuraavassa esimerkkejä erilaisista menetelmistä, joita voi hyödyntää opetuksessa.

Mamumuksut-kirja: Mamumuksut on pienen kielenoppijan omakuvakirja. Se on hauska johdatus monikulttuuriseen suomeen ja suomen puhekieleen. Lämminhenkisissä tarinoissa kohdataan arkisia asioita kotona, leikeissä ja harrastusten parissa. Aikuisen avulla leikki-ikäinen oppii keskeisiä sanoja ja sanontoja juuri niin kuin kaveritkin niitä käyttävät puhekielellä. Mamumuksut-kirjan tarinoita voi syventää esimerkiksi pöytäteatterin ja ohjatun leikin avulla. Jokaisesta kappaleesta voi tehdä lapselle sanaston kotiin vietäväksi. Kappaleita on hyvä käydä lapsen kanssa läpi muutamia kertoja, jotta sanasto syvenee arkikäyttöön.

Seitsemän minuuttia sadulle: Ritva-Liisa Orvaston kehittämä ”seitsemän minuuttia sadulle”-menetelmä kasvattaa lasten kielellisiä valmiuksia. Satu lyhennetään 7 minuutin mittaiseksi ja liimataan lapsen vihkoon. Vanhemmat lukevat sadun lapselle kotona. Seuraavana päivänä varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa sama satu luetaan uudelleen lapselle. Tämän jälkeen lapsi saa kertoa sadun omin sanoin, ja se kirjataan lapsen vihkoon sellaisena kuin lapsi sen kertoo. Tämän jälkeen lapselta kysytään ns. ”salapoliisikysymyksiä”, jotka ovat sisältökysymyksiä sadusta. Lapsen vastaukset kirjataan vihkoon. Tämän jälkeen lapsi kuvittaa sadun, joka liimataan myös vihkoon. Sadun kertaaminen kysymysten avulla aktivoi lasta tarinan kerrontaan ja lisää lapsen sanavarastoa. Menetelmässä voidaan käyttää kaikenlaisia satuja hyväksi.

KILI-kielen ja liikunnan ryhmäkuntoutusohjelma: KILI sopii niin kielihäiriöisille kuin myös S2-lasten opetusmateriaaliksi. KILI sisältää harjoituksia kielellisten, motoristen ja vuorovaikutustaitojen harjoitteluun. Ohjelma noudattaa selkeää struktuuria. Leikinomaiset harjoitukset motivoivat lapsia toimintaan, ja toiminta jäsenetään kuvien avulla. Harjoitukset kehittävät puheilmaisua, kielellisiä taitoja, sanavarastoa ja sensomotorisia perusvalmiuksia.

KUTTU-kuvien tuettu leikki: KUTTU on kehitetty tukemaan lasten kommunikaatio-, vuorovaikutus- ja leikkitaitoja. KUTTU kehittää kielen lisäksi lapsen valmiuksia vaikuttaa leikin kulkuun, kykyä suunnitella ja toteuttaa leikkiä kuvien avulla, itseilmaisua ja omien ajatusten ja leikki-ideoiden käyttöä.

Avainsanoja S2 opettajan opas ja tehtävävihko A: Opas soveltuu käytettäväksi varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen S2-opetuksessa. Aihekokonaisuuksissa käsitellään lapsen arkeen ja lähiympäristöön liittyvää sanastoa ja käsitteistöä, jota laajennetaan ja syvennetään tekstin ymmärtämisen ja tuottamisen perussanastosta mahdollisimman tuottavaan peruskielitaitoon. Kirja sisältää 10 teemajaksoa, jaksoihin on koottu runsaasti tehtäviä ja toimintavihjeitä. Kirjassa on kopioitavia kuva- ja sanakortteja, pelipohjia, monistetehtäviä ja erilaisia toiminnallisia tehtäviä sanaston harjoitteluun.

Marjamäki-sarja 1-3:

Marjamäki 1; Nimeä – kerro – kartuta sanastoa: Materiaali sopii erittäin hyvin S2-opetukseen. Materiaalin harjoituskirjat ja tehtävät keskittyvät kodin huoneisiin ja niissä tapahtuvaan toimintaan ja käsitteisiin. Jakamalla harjoituskokonaisuudet huoneittain, vahvistetaan käsiteluokkien syntymistä pitkäkestoiseen muistiin. Materiaali tukee monipuolisesti sanaston, nimeämistaitojen ja kerronnan kehittymistä. Kirjaan liittyy myös värilliset A4-kokoiset kuvataulut eri huoneista.

Marjamäki 2; Nimeä – huomaa – muista – kartuta sanastoa: Harjoituskirjan tavoitteena on kasvattaa lapsen sanastoa ja auttaa nimeämisen taitojen kehittymisessä ja tukea tarkkaavuuden ja muistin kehittymistä.

Marjamäki 3; Luokittele – nimeä – kerro: Harjoituskirjan tavoitteena on saada syntymään idea luokittelun periaatteista, käsiteluokkien muodostamisesta ja kehittää nimeämisen taitoja. Kaikkia Marjamäellä-sarjan tuotteita voi syventää erilaisilla oppimispeleillä.

Kipinäkeskus; Roihusten perhe arjessa ja harrastukset: Materiaalit sisältävät valmiiksi suunnitellut leikit ja pelit hauskoihin kielellisiin tuokioihin. Roihusten perheen materiaalit mahdollistavat osallistumisen kielellisestä tasosta riippumatta ja tukevat erityisesti niitä lapsia, jotka saattavat vetäytyä ja jäädä sivuun ryhmätilanteissa. Ryhmätilanteiden lisäksi leikit ja pelit soveltuvat kahdenkeskiseen harjoitteluun.

Laulupiirtämisen menetelmä: Laulupiirtäminen on moniaistinen ja elämyksellinen toimintamuoto, jossa yhdistyvät sanallinen laulu ja kuvan tekemisen prosessi samanaikaisesti ja toisiaan tukien. Sen monipuoliset harjoitteet, työtavat ja prosessit tukevat tehokkaasti lapsen moniaistista oppimista ja tarjoavat oivaltamisen, onnistumisen ja osallisuuden kokemuksia. Laulupiirtämisessä myös piirtyvä kuva toimii tukena laululle, sen sanojen hahmottamiselle ja muistamiselle. Laulupiirtämisen aktiviteetit on helppo integroida niin arjen rutiineihin kuin myös erilaisiin ryhmätilanteisiin. Laulupiirtäminen koukuttaa kommunikoimaan ja keskittymään sekä antaa jokaiselle omaan taitotasoon liittyviä haasteita. Laulupiirtämiseen on saatavilla laaja nettipohjainen materiaalikokonaisuus, jota voi käyttää niin tabletilla kuin myös älypuhelimella, sekä kommunikaatiopakki joka antaa kuvallista kommunikaatiotukea yli 60:een lauluun.

Manu-koiran seikkailut: Manu-materiaali sisältää puhemotoriikkaa toiminnallisesti tukevaa pienryhmämateriaalia. Materiaali sisältää kuusi (6) valmiiksi ohjeistettua ja kuvitettua tuokiota, jossa Manu-koira seikkailee erilaisissa tarinoissa. Materiaali on puheterapeutin suunnittelema. Materiaalin sisältönä ovat erilaiset suun alueen ja liikunnalliset puhemotoriikan tehtävät. Materiaali tukee suomen kielen äänteiden harjoittelua ja oppimista, varsinkin niiden lasten kohdalla, joiden omasta äidinkielestä kyseiset äänteet puuttuvat, kuten esimerkiksi kiina.

Nopea piirrosviestintä: Nopean piirtämisen avulla voidaan tukea tilanteita, joissa yhteistä kieltä ei ole. Menetelmä on helppo, sillä siihen ei tarvita kuin paperi/tussitaulu ja kynä. Keskeiset avainsanat ja tilanteet piirretään nopeasti, jolloin piirretty kuva ilmaisee halutun asian. Kuvan piirtämisen aikana kasvattajan puhe tukee kuvailmaisua ja piirretty kuva puolestaan tukee sanan muistamista. Nopea piirrosviestintä on myös hyvä työkalu mm. lapsen positiivisten kokemusten selvittämiseen.

Kielinupun laulut: Laulaminen on miellyttävä ja tehokas tapa oppia suomen kieltä. Kielinupun laulut ovat julkaistu YouTube-videoina, jossa ne ovat kaikkien saatavilla, myös kotien. Laulut ovat sanoitukseltaan helppoja, yksinkertaisia ja niissä on paljon toistoa sekä melodiat ovat hyvin mukaansatempaavia. Laulut ovat suunnattu ensisijaisesti monikielisille lapsille, jotka opettelevat suomen kieltä. Opetusvideot ja materiaalit on tuotettu Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahaston myöntämällä apurahalla.

Opetukseen tarkoitettuja materiaaleja, kuten esimerkiksi sanalistoja, kuvitettuja lauluja, lasten kuvitettuja reissuvihkoja, strukturoitujen päiväjärjestyksien kuvia, tunneilmaisun ja leikin tueksi tarkoitettuja kuvia voi helposti tehdä itse esimerkiksi päiväkotien **Boardmaker-ohjelmalla** tai **Papunetin kuvatyökalun** avulla. Papunetin sivuilta löytyy myös selkokieliä satuja ja kuvitettuja lauluja.

Viitottu rakkaus (<http://www.viitotturakkaus.fi/>): Nettisivusto tarjoaa kuvallista tukimateriaalia perheille ja kasvattajille. Niiden avulla voi oppia uutta ja vahvistaa jo olemassa olevia taitoja. Sivuston sisällöistä löytyy kuvatukea mm. toimivaan arkeen, itseilmaisun taitoihin, joustavaan ajatteluun, tunnetaitoihin sekä ystävyys- että leikkitaitoihin.

Ota koppi- materiaali (<https://www.otakoppi-ohjelma.fi/lataa-ota-koppi-materiaali>):

Ohjelma on eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kielen kehityksen ja osallisuuden vahvistamisen ohjelma. Opas on laadittu varhaiskasvatukseen, neuvolaan ja alkuopetukseen. Tavoitteena on kaikkien lasten yhdenvertaiset edellytykset oppimiseen ja osallisuuteen. Ohjelman kautta monikieliset vanhemmat saavat tietoa ja tukea oman äidinkielen tärkeydestä

Tampereen kaupungin Nepsy-sivut (<https://www.tampere.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lapsiperheiden-palvelut/nepsy.html>) eivät ole suoraan suunnattu S2-opetuksen tai toiminnan

tueksi, mutta sivuilta löydät hyviä vinkkejä ja kuvamateriaaleja toiminnan ennakointiin ja puheen tueksi.

LÄHTEET

Painetut ja verkkolähteet:

Hakamo, M-L. (2011): Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lastenkeskus.

Mustonen S. ja Honko M. (2018): Monikielisyyttä tukeva pedagogiikka. (s. 118 – 142). Teoksessa Honko M. & Mustonen S. (2018) toim.: Tunne kieli. Matka maailman kieliin ja kielitietoisuuteen. Finn Lectura.

Opetushallitus (2014): Esiopetussuunnitelman perusteet 2014: Määräykset ja ohjeet 2016:1.

Opetushallitus (2014): Kielitietoinen opetus – kielitietoinen koulu.

Opetushallitus (2016): Oma kieli – oma mieli. Oppilaan oma äidinkieli.

Opetushallitus (2016): Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17.

Paavola, H. (2018): Monikielisten lasten kulttuuri-identiteetin kehitys – varhaiskasvatuksen näkökulma.

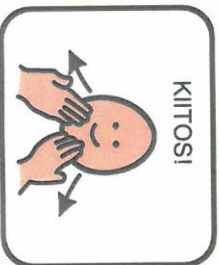
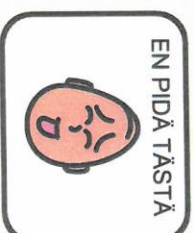
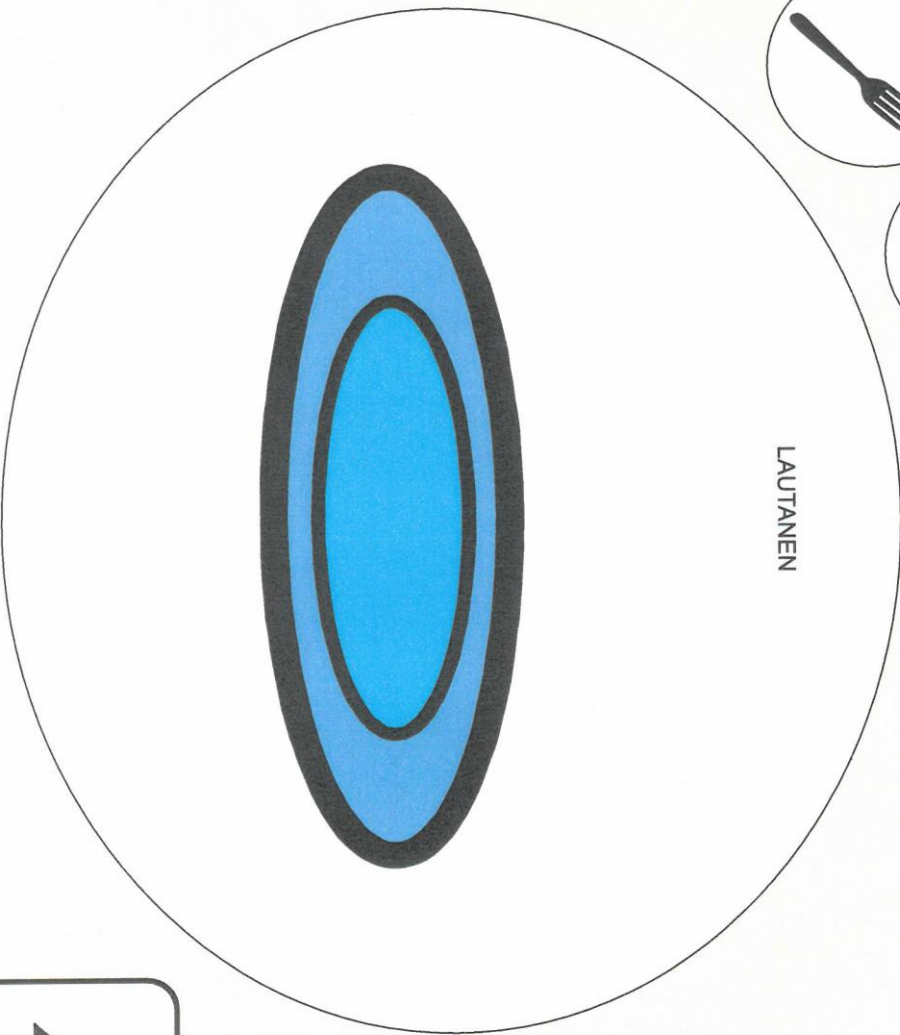
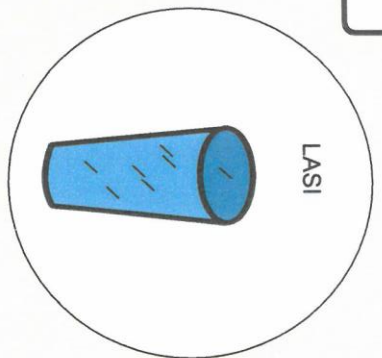
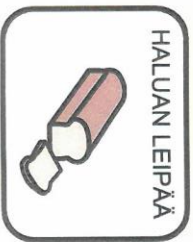
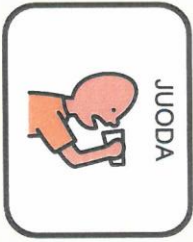
Sopanen, P. (2018): Kielitietoisuus uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Kieli, koulutus ja yhteiskunta. www.kieliverkosto.fi

Vaarala H., Reiman N., Jalkanen J., Nissilä L. (2016): Tilanne päällä! Näkökulmia S2-opetukseen. Oppaat ja käsikirjat 2016:1. Opetushallitus.

Painamattomat lähteet:

Kielelliset valmiudet varhaiskasvatuksessa – luentokokonaisuuden 8 op. muistiinpanot ja luentomateriaalit. Kevät 2019, Helsingin yliopisto.

Vantaa 2018: Kieli- ja kulttuuritietoisen varhaiskasvatuksen käsikirja.

tänään

Haluan tehdä...

kysymys

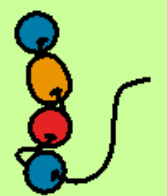
minä

ei / älä

mennyt
aika

helmiä puijottelu

kotileikki

satu

tanssia

en halua

mitä / mikä

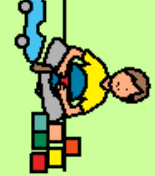
sinä

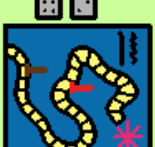
olla / omistaa

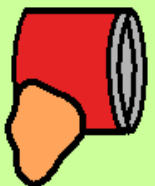
leikkiä

noppapeli

muovilla

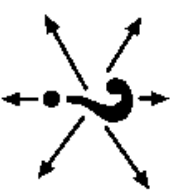
liukua

tarvitsen apua

missä / minne

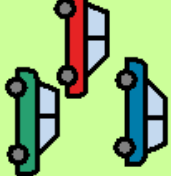
me

pelata

autoleikki

maalata

trampoliini

heittää palloa

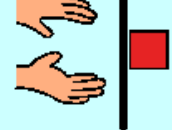
on minun vuoroni

nyt

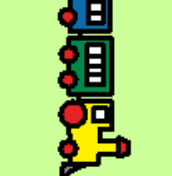
haluta

hyppiä

junaleikki

rakennuspalkat

osmo-peilit

palapeli

uudestaan

sitten /
seuraavaksi

tehdä

kuunnella

piirtää

pelikortit

hamahelmet

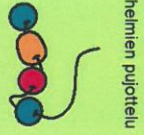

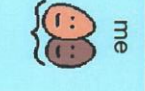

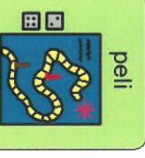

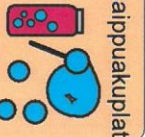

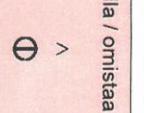

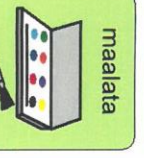

legot

lopetetaan

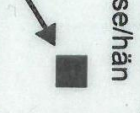
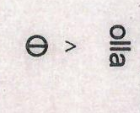

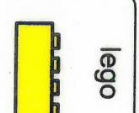

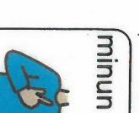

Haluan tehdä...

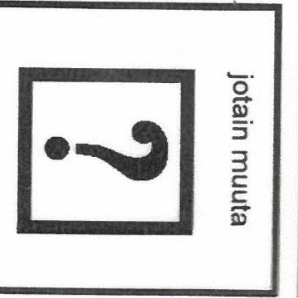
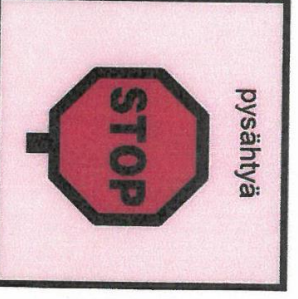
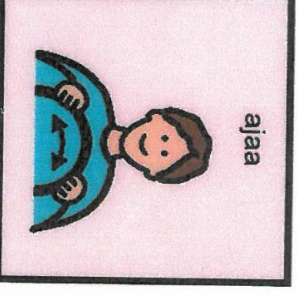
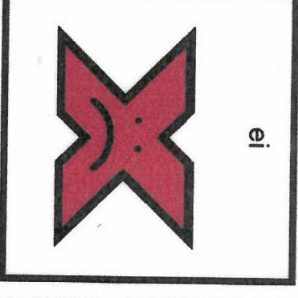
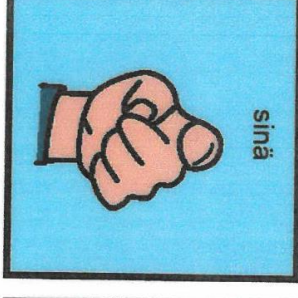
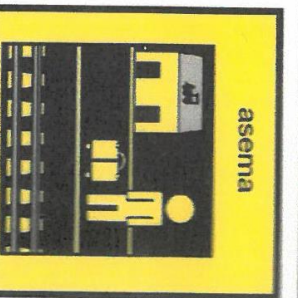
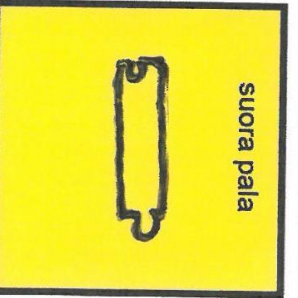
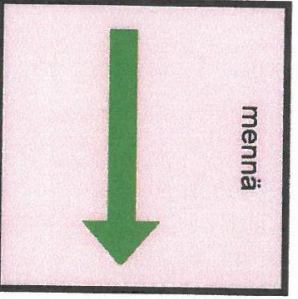
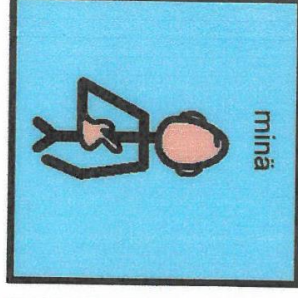
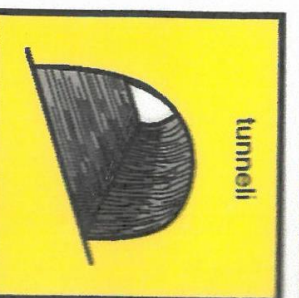
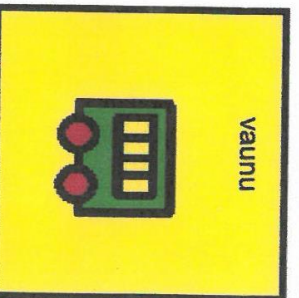
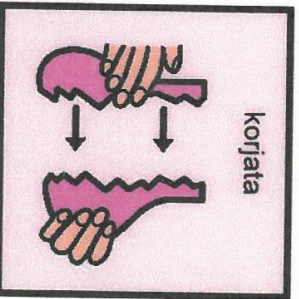
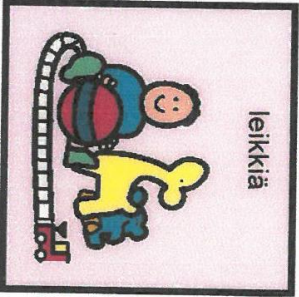
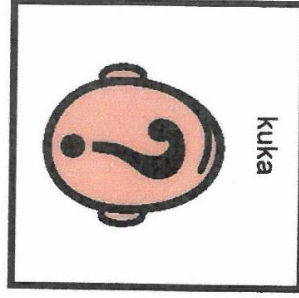
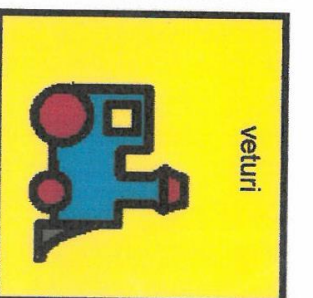
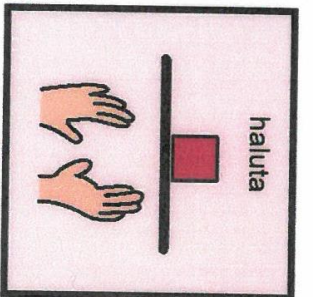
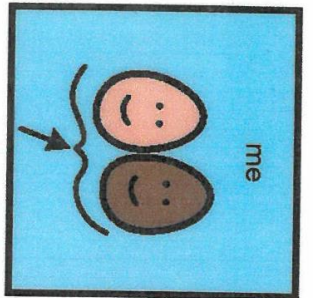
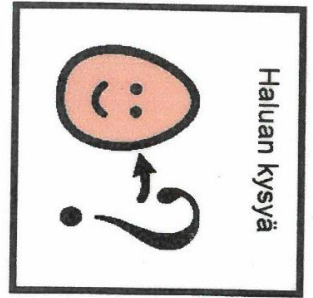
 tänään	 minä	 ei / älä	 mennyt aika	 pöytäpuhuhat	 muovilla	 sisäilikunta	 puomi	 heittää	 ulkoilu	 pyöräily	 en halua
 kysymys	 sinä	 tykkää / iloinen	 askartelu	 helmien pujottelu	 trampoliini	 pomppia pallolla	 ottaa kiinni	 keinnua	 heittää	 tarvitsen apua	
 mitä / mikä	 me	 pitää jostakin	 peli	 tabletti	 kiipeily	 hularengas	 kätärpyörä	 heikkaleikit	 saippuakuplat	 on minun vuoroni	
 missä / minne	 haluta	 surullinen	 pelikortit	 osmo-pelit	 puolapaut	 tanssia	 kuperkeikka	 kiipeilyteline	 hypätä ruutua	 sinun vuorosi	
 nyt	 tehdä	 vihainen	 palapeli	 piirtää	 heittää	 liukua	 juosta	 jalkapallo	 hyppynaru		
 sitten / seuraavaksi	 kuunnella	 ei tykkää	 värittää	 hammahelmet	 tasapainokivet	 mailapeilit	 hyppiä	 juosta	 kuorma-auto	 uudestaan	
 olla / omistaa	 pelata	 väsyne / ei jaksa	 maalata	 lukea	 leikkivario	 hippaleikit	 hyppynaru	 piirileikit	 majaleikki	 lopetetaan	

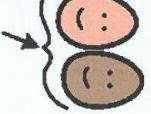
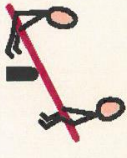
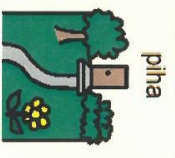

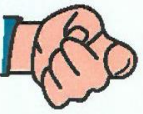

Päiväkoti

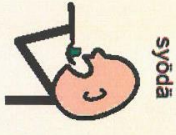

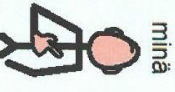

 kysymys	 minä/minun	 ei/älä	 mennä	 syödä	 lukea	 päiväkotii	 nalle	 riippumatto	 oho, virhe
 mitä	 sinä/sinun	 mennyt am.	 nähdä/ katsoa	 juoda	 jonottaa	 lelu	 nukke	 maito	 ei merkkiä
 mikä	 se/hän	 olla	 tykätä	 laulaa	 siivota	 iloinen	 palikka	 leipä	 tarvitseen apua
 missä/minne	 tyttö	 haluta	 leikkiä	 piirtää	 pestä	 surullinen	 kirja	 lasi	 anteeksi
 kuka	 poika	 istua	 pelata	 maalata	 kuivata	 pelästynyt	 lego	 lautanen	 minun vuoro
 nyt	 aikuinen	 antaa	 nukkua	 rakentaa	 nauraa	 rikki	 juna	 käsi	 uudestaan
 sitten	 ottaa	 tehdä	 levätä	 kuunnella	 ikeä	 harmittaa	 peli	 syli	 lopetetaan

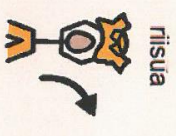

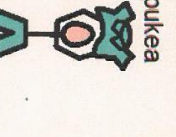

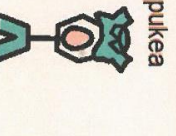

 minä	 mennä	 koti
 me	 leikkiä	 piha

 minä	 pestä kädet
 sinä	 pestä kasvot

 minä	 syödä
 sinä	 juoda

 minä	 mennä	 nukkua
 minä	 mennä	 vessa

 minä	 rissua	 vaatteet
 sinä	 pukkea	 kengät

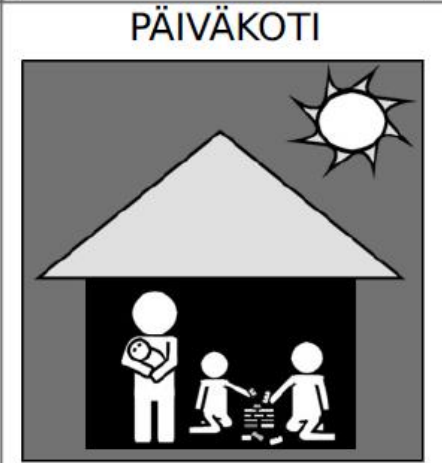
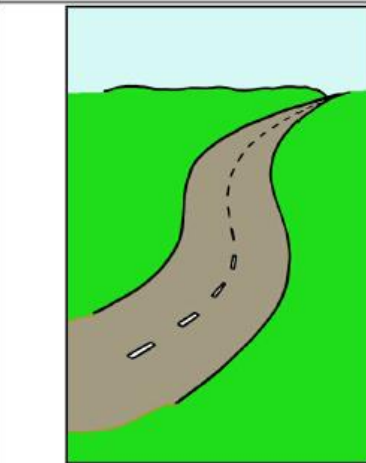
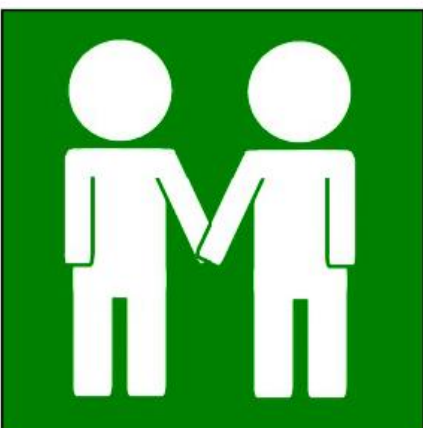
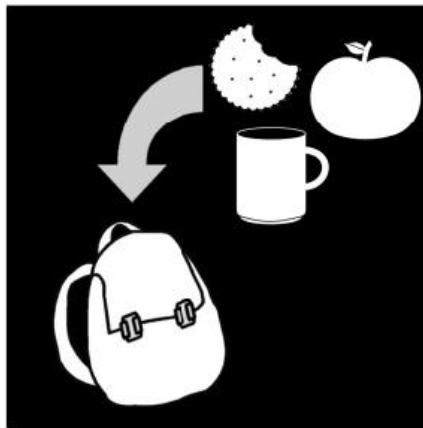
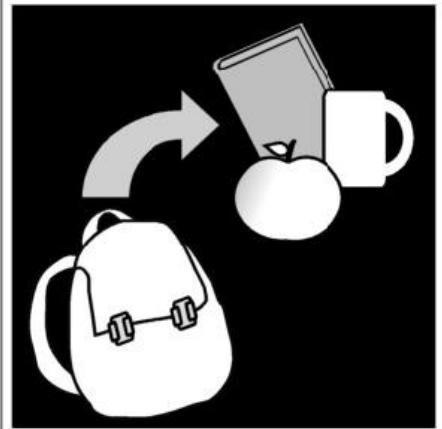
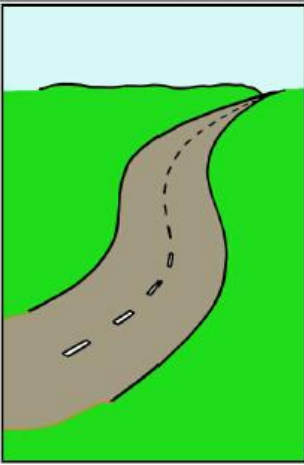
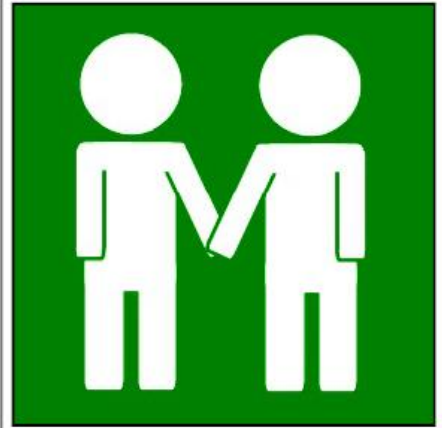
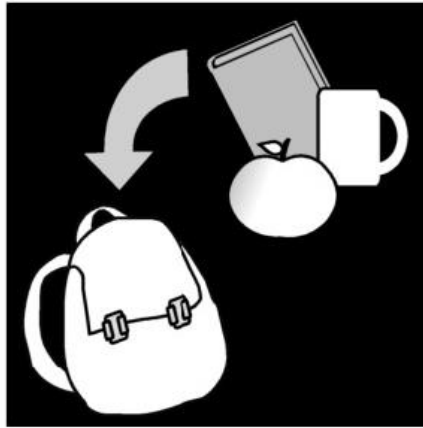
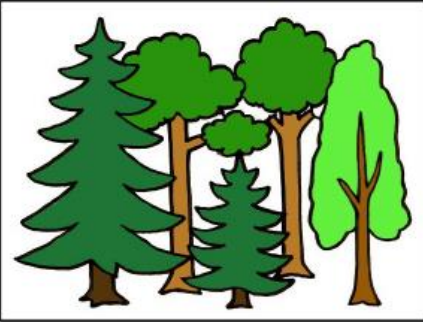
 minä	 rissua	 vaatteet
 sinä	 pukkea	 kengät

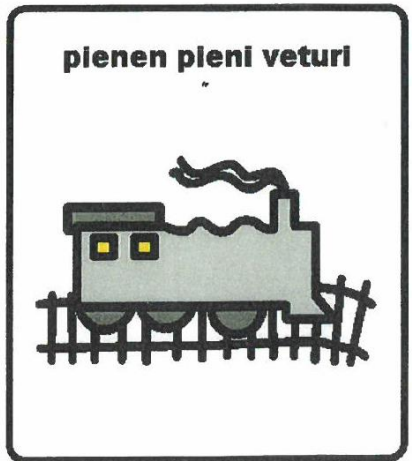
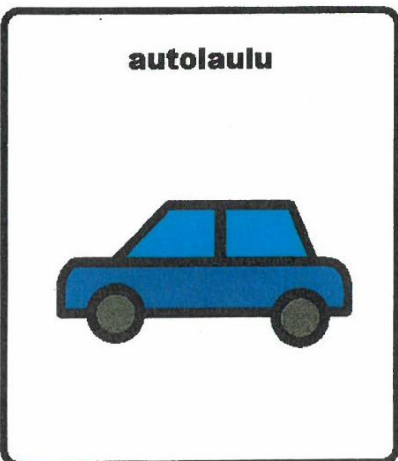
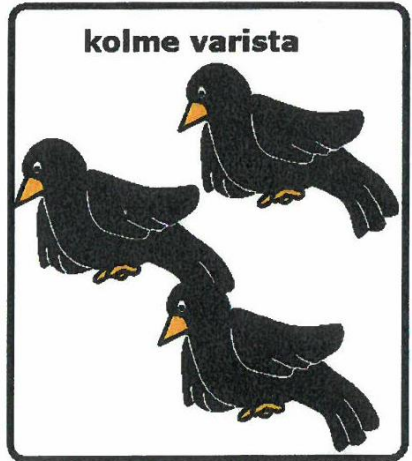
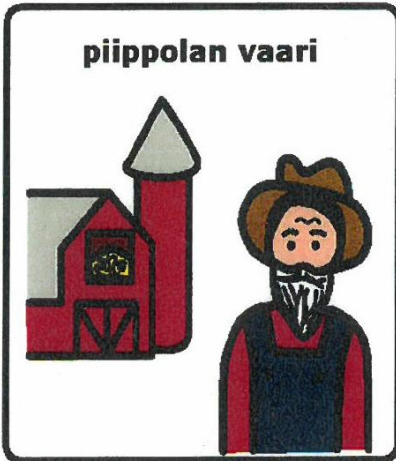
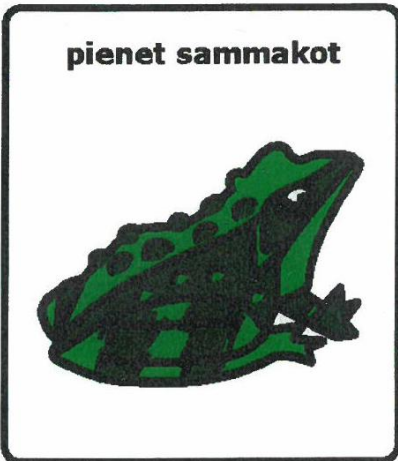
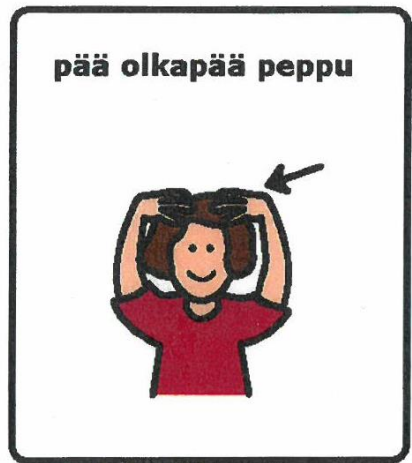
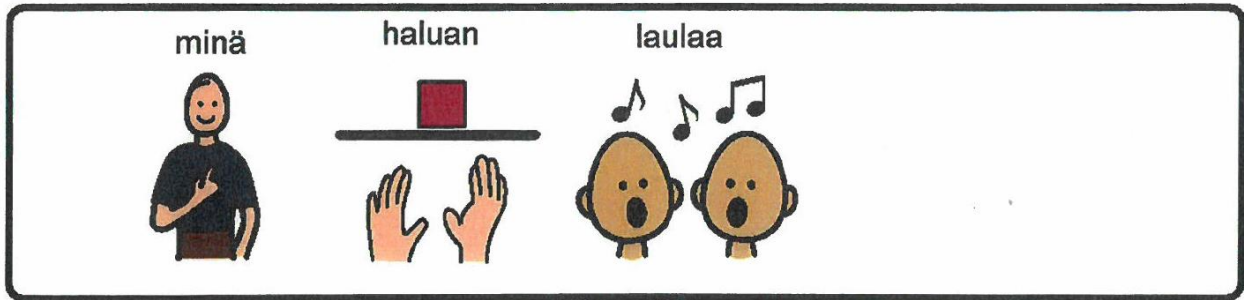
Nämä symboliiliuskat ovat sen tyyppisiä, että ne kannattaa sijoittaa toiminnon kuppeeseen. Tällöin esimerkiksi MINÄ PESEN-KÄDET -liuska "liimataan" käsipesualtaan viereen, MINÄ MENEN PIHAAN ulko-oveen, MINÄ RISSUN naujalakoihin jne. Oleellista on, että niistä mallinnetaan AINA kun toiminta tapahtuu. Näin lapsi saa aktiivista mallia symboleista pitkin päivää.

AAMUPIIRI

 kysymys	 mitä / mikä	 missä / minne	 AURINGONKUKKAT	 AUTOT
 ei / älä	 nyt	 sitten / seuraavaksi	 kuka	 NALLEKARHUT
 mennyt aika	 PÄIVÄ	 EILEN	 TÄNÄÄN	 KUINKA MONES? 1 4 9 5 2 8
 MAANANTAI	 TORSTAI	 PERJANTAI	 LAuantai	 poissa
 TIISTAI	 KESKIviikko	 SUNNuntai	 SADUTUS	 KESÄ
 TALVI	 SYKSY	 NALLEMATIKKA	 LAULETAAN	 KESÄ
 KEVÄT	 MENNÄ	 PIENRYHMÄT	 ULOS	 LIIKUNTA
 TEHDÄ	 LISÄÄ	 UUDESTAAN	 TÄRVIKSEN APUA	 EN HALUA
 en halua	 TEHTÄVÄT	 LOPETETAAN	 LAUVA KYNÄ	 LAULETAAN
 tarvitsen apua	 KESÄ	 SYKSY	 KEVÄT	 KESÄ
 en halua	 TALVI	 KESÄ	 SYKSY	 KESÄ
 tarvitsen apua	 KESÄ	 SYKSY	 KEVÄT	 KESÄ
 en halua	 TALVI	 KESÄ	 SYKSY	 KESÄ
 tarvitsen apua	 KESÄ	 SYKSY	 KEVÄT	 KESÄ
 en halua	 TALVI	 KESÄ	 SYKSY	 KESÄ
 tarvitsen apua	 KESÄ	 SYKSY	 KEVÄT	 KESÄ
 en halua	 TALVI	 KESÄ	 SYKSY	 KESÄ

RETKI METSÄÄN

Kielikasvattajana varhaiskasvatuksen arjessa

- Kaikki työntekijät ovat kielikasvattajia.
- Nimeä asioita perushoitotilanteissa.
- Järjestä rauhallisia tilanteita, jolloin kielellinen kommunikointi mahdollistuu.
- Puhu, kysy, keskustele ja toista. Näin lapsi kasvattaa itselleen passiivista sanavarastoa, joka jonain päivänä muuttuu aktiiviseksi.
- Kannusta ja kehu.
- Visualisoi asioita; käytä esim. esineitä, kuvia, tukiviittomia ja tabletteja.
- Lue lapselle paljon ja selitä käsitteitä.
- Laula, loruile ja hassuttele.
- Järjestä tietoisesti kielen oppimista tukevia leikkejä.
- Hyödynnä odotteluhetket kielen opetteluun: esim. lorut, arvoitukset ja riimit.
- Pelaa lapsen kanssa.
- Kuvita tapahtumia, päivän struktuuria, tilanteita
- Ennakoi visuaalisesti asioita ja tapahtumia.
- Puhu hitaasti ja selvästi, erottele sanat.
- Käytä selkeää puhekieltä.
- Sopikaa työyhteisön / tiimin / ryhmän kanssa, mitä sanaa käytätte esim. päähineestä tai käsineistä.
- Tue lapsen kaverisuhteita suomenkielisiin ystäviin, ja anna lapsella mahdollisuus leikkiä myös omalla äidinkielellään.
- Kun puhut lapselle, huolehdi, että lapsi näkee sinut ja kasvosi.
- Tee aluksi lyhyitä vastauksia vaativia kysymyksiä.
- Sano ensin lapsen nimi ja kysy vasta sitten, jotta lapsi ehtii valmistautua.